

STANDAARD IV.

OP'T EENZAME VELD

DOOR W. FOUCHÉ

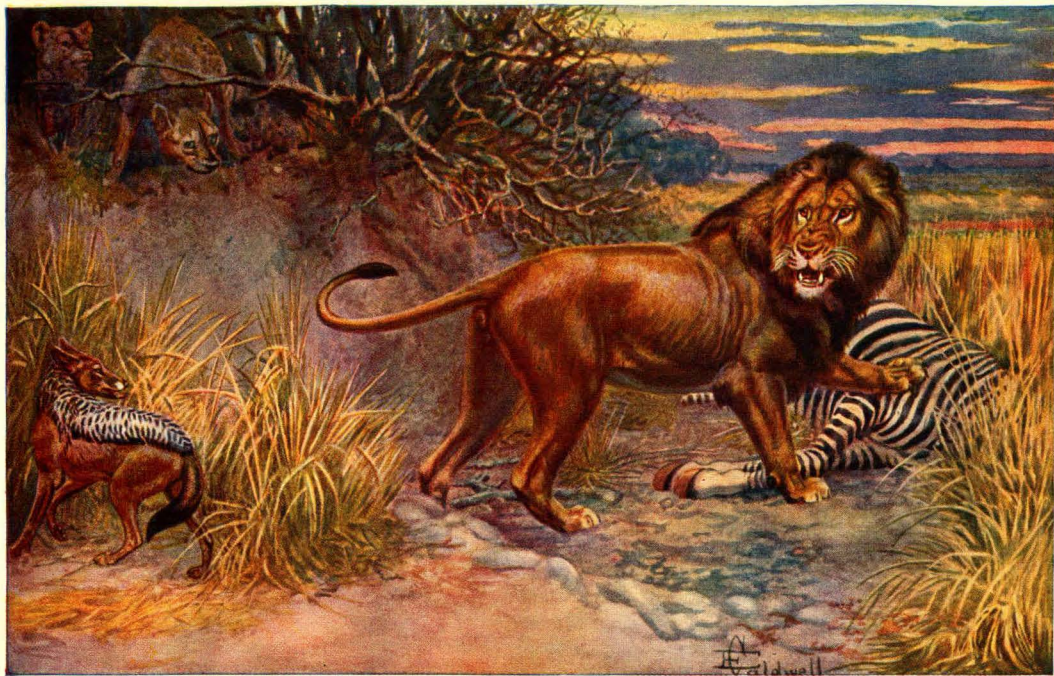
ONS VOLK EN VADERLAND SERIE.

TEN GEBRUIKE BIJ LONGMANS'
LEESBOEK VOOR Z. AFRIKA.

SKb
372.412
FOU

W.W.R.

St. IV.

LEEUEW. HYENA, JAKHALS.

ONS VOLK EN VADERLAND SERIE

OP 'T EENZAME VELD

VERHALEN VAN REIZEN EN
ONTDEKKINGEN IN ZUID-AFRIKA

STANDAARD IV

DOOR
W. FOUCHÉ

TEN GEBRUIKE BIJ "LONGMANS' LEESBOEK
VOOR ZUID-AFRIKA."

MET ILLUSTRATIES

HERDRUK

LONGMANS, GREEN, EN CO.
39 PATERNOSTER ROW, LONDEN
FOURTH AVENUE EN 30TH STREET, NIEUW YORK
BOMBAY, CALCUTTA, EN MADRAS
1918

INHOUD

HOOFDSTUK	BLADZ.
1. INLEIDING	5
2. HET EENZAME VELD	9
3. HET EENZAME VELD (<i>Vervolg</i>)	12
4. VIER WEGLOPERS	18
5. VIER WEGLOPERS (<i>Vervolg</i>)	23
6. SERGEANT JAN VAN HARWARDEN	26
7. SERGEANT JAN VAN HARWARDEN (<i>Vervolg</i>)	31
8. MEERHOFF'S REIZEN	37
9. MEERHOFF'S REIZEN (<i>Vervolg</i>)	43
10. EEN GOEVERNEUR OP REIS	48
11. EEN GOEVERNEUR OP REIS (<i>Vervolg</i>)	58
12. NAAR HET OOSTEN	62
13. EEN ONGELUKKIGE TOCHT	68
14. EEN ONGELUKKIGE TOCHT (<i>Vervolg</i>)	72
15. IN DE SCHADUW DES DOODS	78
16. MONOMOTAPA	85
17. EEN BLADZIJDE UIT DE GROTE TREK	92
18. EEN RIT IN 'T EENZAME VELD	102
19. VERDWAALD !	111
20. DAVID LIVINGSTONE	116
21. JACHT-AVONTUREN	124
22. JACHT-AVONTUREN (<i>Vervolg</i>)	136

VOORREDE

HET doel van deze nieuwe serie is het leesonderwijs aantrekkelijker te maken; het kind te doen gevoelen, dat zijn *leesboek* geen *leerboek* is, en men van hem verlangt dat hij lezen zal om het genot, dat het lezen geeft. Lezen, lezen, en nogeens lezen, zij hier de leuze.

De taal van de boekjes is zò eenvoudig, dat weinig of geen verklaring van de kant van de onderwijzer nodig is. Er is dus niets om het leesonderwijs te stremmen. Het enige, waarop gelet moet worden, is de klemtoon, de behoorlike rijzing en daling van de stem en de duidelijke uitspraak. Zoals elke onderwijzer weet zijn onze Zuid-Afrikaanse kinderen gewoon de klinkers te verscherpen, en b.v. *mier* te zeggen, in plaats van *muur*, *hijs* i.p.v. *huis*, *mijs* i.p.v. *muis*, enz. Hierop moet vooral gelet.

De schrijver heeft zich 'n aantal woorden en uitdrukkingen veroorloofd, die niet tot het Nederlands, maar wel tot 't Zuid-Afrikaans behoren.

Er is trouwens ook geen reden, waarom men geijkte Afrikaanse uitdrukkingen en woorden, die in de volkstaal leven, niet mag gebruiken.

Wij vertrouwen slechts dat deze boekjes mogen bijdragen om het leesonderwijs voordeliger en aangenamer te maken.

DE SCHRIJVER.

KAART VAN ZUID-AFRIKA OMTRENT HET JAAR 1600 GEMAAKT.

HOOFDSTUK I

Inleiding

JULLIE kennen al zeker iets van de kaart van Zuid-Afrika. We zullen de onderwijzer vragen om een goede landkaart van Zuid-Afrika eens voor jullie aan de muur te hangen. Als jullie nu naar die kaart opletten, dan zullen jullie zien, dat er een menigte namen op staan; namen van distrikten, van bergen, rivieren, steden en dorpen; zoveel dat jullie beginnen bang te worden of jullie wel al die honderden en duizenden van namen zullen kunnen onthouden.

Maar er was eens een tijd, niet zo lang geleden, dat er veel minder namen op de kaart van Zuid-Afrika stonden. Kijk maar eens naar het kaartje van Ons Land, dat hiertegenover staat. Dat kaartje werd omtrent het jaar 1600 gemaakt, dat is iets meer dan 300 jaren geleden: "Wat," zal je uitroepen, "dat ding lijkt glad niet op Zuid-Afrika!" Dat is ook waar; maar zien jullie, de mensen in Europa wisten toen niet beter. Ze wisten maar heel weinig van dit land af, en het meeste ervan was bovendien verkeerd.

Zoek eens naar Tafelbaai op die kaart. Die

naam staat er niet. En Kaapstad? Ook niet; want de Kaapstad bestond toen nog niet. En de Oranjerivier? Die staat er ook niet op; want geen witte man had nog ooit die rivier gezien.

Maar er staan toch namen op die kaart. De Kaap de Goede Hoop is er, en je zal ook de naam Natalia vinden, het land dat we nu Natal noemen. Maar de meeste namen erop klinken vreemd en snaaks. Kijk eens, daar is 'n grote rivier, de *Rio d'Infante*. Zo 'n rivier kennen we niet; want eigenlijk heeft die nooit bestaan. En daarboven aan de kaart staat *Monomotapa*. Wat is dat? Het is eigenlijk de naam of titel van een Kaffer-koning, die eens 'n groot rijk had in 't tegenwoordige Rhodesia. Maar de mensen dachten, dat het de naam was van een land, een groot en rijk land, waar veel goud gevonden werd en waar grote steden waren. Als jullie mooi op dit kaartje kijken, zullen jullie een stad vinden met de naam van *Vigiti Magna*: dit werd gezegd de hoofdstad van Monomotapa te zijn, en vele duizenden inwoners te hebben. Maar ongelukkig heeft die stad nooit bestaan, zoals jullie later zullen horen.

Van de namen van bergen en rivieren, die we nu in Zuid-Afrika kennen, vinden jullie er geen een op 't kaartje. De Bergrivier, de Olifantsrivier, en de Brede Rivier staan er niet op; Riebeeks Kasteel, Paardeberg, de Grote Winterhoek en de Heksrivierbergen zijn er ook niet.

Het duurde vele, vele jaren voor men bevond, dat die oude kaart van 1600 geheel verkeerd was

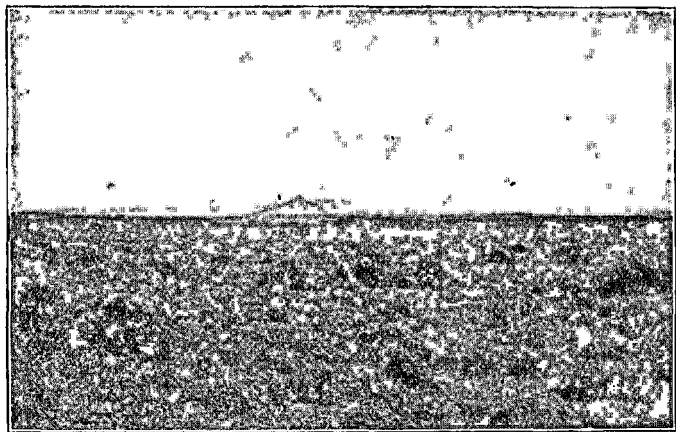
en dat er een aantal rivieren en bergen in Zuid-Afrika waren, die niet op die kaart stonden.

Maar hoe heeft men dat ontdekt? Wel, door tochten en lange, gevaarlike reizen, die gedaan werden door dappere mannen. We zijn ervan verzekerd, dat jullie allen graag iets willen horen van de reizen en tochten van de mannen, die al de bergen, rivieren, en vlakten van ons land hebben ontdekt. En om jullie daarmee bekend te maken, is dit leesboekje geschreven. Let dus nu mooi op, want er is veel merkwaardigs en belangrijks in de verhalen, die we jullie gaan vertellen.

Jullie hebben toch zeker gehoord van Jan van Riebeeck? Kan een van jullie me vertellen, wie en wat hij was?

Hij was de Eerste Kommandeur of Hoofd van de Volkplanting aan de Kaap. Hij is de stichter van de Kaap Kolonie. In het jaar 1652 kwam hij hier aan uit Holland met zowat 120 man, en bouwde een klein fort op het strand van Tafelbaai. Het land was vreemd voor hem, en het was een woest land. Er woonden geen andere mensen aan de Tafelbaai dan een klein troepje arme Hottentotten; maar daarentegen waren er leeuwen, tijgers, olifanten, renosters, zeekoeien en andere wilde dieren in overvloed. Het was gevaarlik om zelfs maar 'n paar honderd treden buiten het Fort te gaan: je liep kans dat een leeuw je een, twee, drie, oppakte en met je wegliep. Ja, eens scheelde het heel weinig of de Kommandeur was door een leeuw aangevallen.

Maar van Riebeek was begerig om meer van dit mooie land te weten, en toen hij hier 'n tijdje was, begon hij mensen uit te zenden om reisjes te doen. Zelf bezocht hij Houtbaai en ook de plek, waar nu Rondebosch ligt. De kinderen die de Kaapstad kennen zullen zeker lachen; Rondebosch is maar tien minuten met de trein van de Kaapstad

GEZICHT OP HET VELD.

gelegen, zullen ze zeggen, en ze wandelen dit in 'n achtermiddag af, heen en weer, net voor hun plezier. Maar in het jaar 1652 waren er geen spoorwegen. En ik geloof bepaald, dat de dapperste jongen van jullie niet zou gedurfd hebben om van de Parade, waar 't Fort stond, naar de Liesbeekbrug te Rondebosch te lopen; dat wil zeggen, de brug zelf was er nog niet, doch wel de rivier.

Men kwam al verder en verder ; latere goeverneurs zonden ook weer mensen uit, en zo werd men stapje voor stapje met Zuid-Afrika bekend. Maar 't ging heel langzaam : 't was 1700 voor men zover kwam om over de tegenwoordige Sir Lowry's Pas te gaan.

Er waren nog geen steden en dorpen in Zuid-Afrika, en de reizigers, die zich in het land waagden, moesten door 't eenzame Veld gaan. 's Nachts moesten ze in het veld onder de blote hemel slapen. De kennis van Zuid-Afrika die we vandaag hebben, is verkregen door en in het eenzame Veld, en dat is misschien de reden waarom we allen, jongens en meisjes, kinderen en oude mensen, dat Veld zo lief hebben. Kennen jullie dat Veld ?

HOOFDSTUK II

Het eenzame Veld

ZEKER zullen er onder de jongens en meisjes, die dit lezen, velen zijn, die dikwels schapen of lammers in het veld hebben opgepast ; sommigen misschien langs de heerlike oevers van de Brede of Zonder Einde Rivier, anderen langs de oevers van de Oranje en Vaalrivieren, weer anderen op de grote vlakten van de Karroo. Maar, waar jullie dit ook gedaan hebben, jullie hebben

't veld mooi gevonden. Dikwels zaten jullie op een kopje of randje in de schaduw van een boom het stukje brood en vlees te eten, dat moeder jullie die morgen meegegeven had. Vlak vóór jullie weidden de schapen rustig of lagen in de schaduw van de bosjes te rusten; maar verder, zover je oog kon zien, was er geen menselijke woning en zelfs geen mens: niets dan veld. Hier en daar misschien een kopje, doch meestal veld, vlak veld, of veld dat rolde van heuvel tot heuvel, van de ene "opdragend" tot aan de andere. De enigste levende wezens waren jullie zelf en de schapen, en misschien een steenbokje of een vlug haasje, dat voor je voeten opsprong; ook wel eens een korhaan of een klompje patrijzen, die zo snel mogelijk maakten dat ze wegkwamen.

En soms was het op een warme achtermiddag zo stil, dat je geen geluid hoorde; en de stilte lag zo zwaar op je hart, dat je eindelijk ook stil werd en—in slaap viel, voor je wist, waar je was.

Dat stille veld, als 't zonnetje brandt en het windje niet eens een grashalmpje beweegt, heeft een wonderlike invloed op de mens. Het schijnt je aan te trekken; het laat allerlei gedachten in je hoofdje komen en je begint, zoals we het in Zuid-Afrika uitdrukken—"banja ver te denk."

Maar al lijkt dit veld zo stil, toch is het vol leven. Tussen het hoge gras en langs de bosjes glijdt de slang, de kapel en de pofadder. En van nestje tot nestje sluipt de muis om dikwels op eens verstijfd van schrik te blijven staan voor de slang,

die juist naar zo 'n lekker hapje verlangt. Met 't verlamde muisje, dat niet weg *kan* lopen, is 't spoedig gedaan.

Voorzichtig steekt een mierkatje z'n kop uit een gat en ziet 't treurspel; vlug duikt hij terug om z'n maters en huisgenoten te vertellen van 't gevaar dat er dreigt. Maar 'n oude, breedgestaarte mierkat lacht hem uit en gaat eens naar de slang kijken, en soms gebeurt het dat slang en mierkat 'n gevecht beginnen, waarbij in de meeste gevallen de vlugge mierkat baas blijft. Heeft een van jullie al zo 'n "bakkleierij" gezien?

En langs de grond kruipen allerlei insekten; torren, spinnekoppen, schorpioenen, rupsen, duizendpoten en wie weet wat voor meer "gogga's." Niet zo maar doodmaken, hoor! jullie Afrikaanse jongens maken al te gauw insekten dood. Let maar liever eens op, kijk maar eens naar de mieren en denk dan aan het grote woord van koning Salomo: "Gaaf naar de mieren, gij luiaards; ziet hun werken en wordt wijs."

Maar niet alleen *op* de grond leeft het: ook boven de grond vliegt en gonst het. Bijen, wespen, en andere diertjes zoeken voedsel; vlinders of "schoenlappers" met de prachtigste kleuren versierd, vliegen van bloem tot bloem. En daartussen springen, huppelen en vliegen allerlei soort vogels; hier een fiskaal, daar een bokmakirie en verder een sijsje. Hier weer verschuilt tinktinkie zich in de takjes van een bosje, en 't ventje is zo klein dat je hem niet "raak" kan zien.

En hoog daarboven in de lucht zweeft tink-tinkie z'n oude vijand, de aasvogel, die 't koningschap over de vogels door hem verloor, en niet ver van hem yliegen langzaam en statig een paar prachtige arenden of "berghanen."

Als 't eerst mooi geregend heeft, en 't is de bloemetijd, ja dan is ons Veld zo mooi, dat we er geen woorden voor kunnen vinden. Dan is het niet meer Veld, maar een veelkleurig Tapijt, dat de aarde overdekt. "Klosjes" en "kalkoentjes," afrikaners en lelies, goudsbloemen en boterbloemen, met honderden andere soorten, met geel, rood, blauw, paars, violet en alle kleuren meer, staan overal in 't rond, en hoe voorzichtig we lopen, bij elke voetstap drukken we 't leven uit 'n bloem. O, kinderen, ons Veld is zo mooi, zo mooi! En dan zijn er nog mensen die naar Engeland of Duitsland of Zwitserland gaan om *iets moois* te zien. Is dit niet schandelijk?

HOOFDSTUK III

Het eenzame Veld, (Vervolg)

OVER dag is ons Zuidafrikaans Veld mooi en indrukwekkend; in de nacht is het groots, en de kracht die het uitoefent op de mens, ontzettend.

Jullie hebben zeker al in het veld geslapen, al was het ook op of onder de wagen of in de kar.

Voor de eerste maal dat je dit gedaan hebt, ben je ongetwijfeld wel 'n beetje bang geweest, vooral als het een donkere nacht was. Maar dan had je zeker altijd gezelschap bij je: je ouders of 'n broer, of zelfs 'n paar vertrouwde dienstboden van je ouders.

Maar als men gevoelen wil, wat het Afrikaanse Veld werkelijk 's nachts betekent, dan moet men moederziel alleen in 't veld slapen, ver van enige menselijke woning, waar men geen koe hoort loeien, geen schaap hoort blaten, geen hond hoort blaffen of zelfs geen haan hoort kraaien.

Langzaam gaat de zon onder; het rood in het westen verbleekt; één voor één komen de sterren te voorschijn; er is geen maan. Het wordt duister, daarna pikdonker; de hemel is bezaaid met sterren. Je avondmaaltijd is genuttigd: je voelt moe; je wikkelt je in je kombaars en tracht te slapen. Als je dit voor de eerste maal doet, geloof me, dan val je zo gauw niet in slaap; als je 'n weinig klein van hart bent, dan slaap je de gehele nacht niet. We kennen zelfs grote mensen, die anders niet bang zijn, maar het nooit zouden wagen om alleen in het veld te slapen. Er heerst stilte, dat is waar; maar in die stilte komen alle mogelijke en ongewone geluiden voor, die op de zwakke zenuwen van de mens werken. Het windje ruist door het gras of de bosjes en doet ze ritselen op een geheimzinnige manier; hier kraakt een takje; daar valt een blaadje. Nu hoor je een uil of een bromvogel of een korhaan;

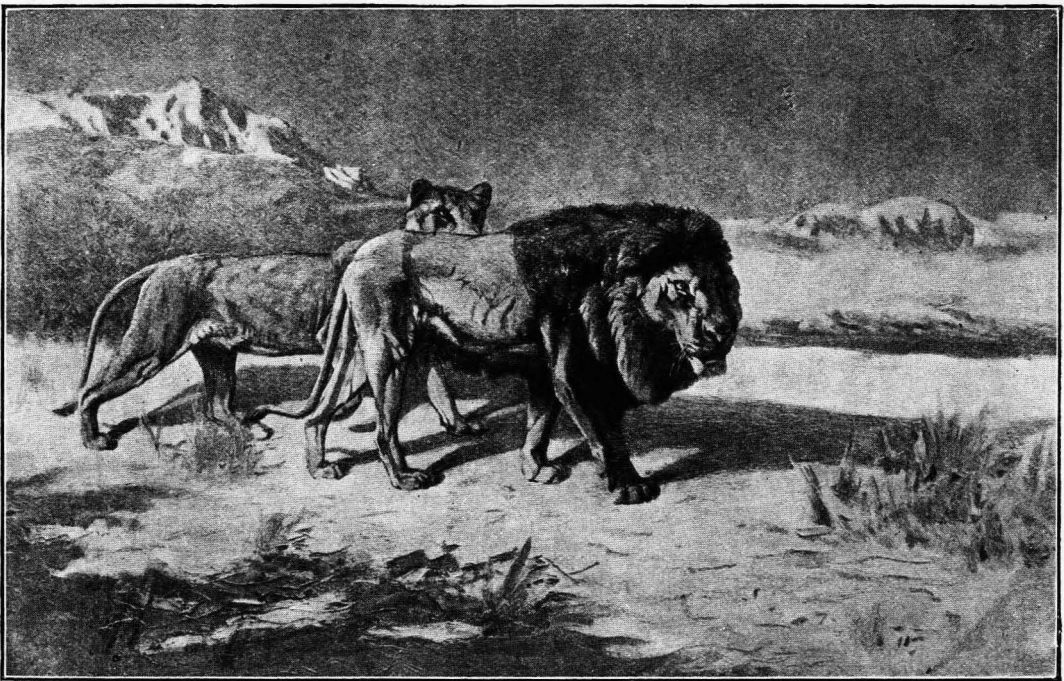
dan weer schreeuwt er een jakhals of miauwt een wilde kat. Dan gonst een grote tor vlak over je gezicht; 'n ogenblik later schijnt het alsof de mierenkatten en muizen een grote danspartij houden, en onder al dat geraas hoor je duidelijk het kloppen van je eigen hart.

En daarboven je is Gods prachtige sterrehemel; de ene ster fonkelt nog scherper dan de andere, en nu en dan trekt een verschietende ster een heldere streep aan de hemel en verlicht alles voor een halve sekonde. Voor ons is het altijd wanneer we in de nacht zò alleen in het veld liggen, of de sterren met ons willen spreken en ons willen vertellen van de grootheid van de Schepper.

Inderdaad als men zich werkelijk alleen met z'n Schepper wil bevinden, ga dan op je eentje in het veld slapen.

Zò is nu ons Afrikaans veld; zò schoon en zò heerlijk en indrukwekkend is het altijd geweest. In de oude tijden was het zelfs nog mooier, want het gras was hoger en de bosjes stonden dichter aan elkander. Doch in die oude dagen van 300 jaren geleden had het Veld veel groter verschrikkingen dan nu. Nu is een jakhals of een wolf of 'n rode boskat het grootste dier, dat je schrik kan aanjagen; maar gewoonlijk zijn die dieren banger voor jou dan jij voor hen. In enkele afgelegen streken mag een tijger het je lastig maken; doch zelfs deze grote dieren vallen niet gauw de mens aan.

Maar toen—toen krioelde het veld van allerlei

wild en verscheurend gedierte. De leeuwen liepen in troepen rond; de renoster vertrapte het veld en was geen plezierig dier om te ontmoeten; de olifant hield nachtelijke tochten en liet zich niet graag daarin storen. Het donker was de tijd, waarop de wilde dieren konsert in het veld hielden; gebrul, geblaf, geschreeuw en getrompet wisselden elkander af: de aarde schudde vaak van het getrappel van 't wild. Wèè de man die het in 1652 had durven wagen alleen te slapen, zelfs op de plek, waar Woodstock nu ligt, of aan de voet van de Tafelberg, waar nu mooie villa's en huizen zich verheffen. De kansen waren honderd tegen één dat hij nooit weer 't daglicht zou hebben gezien; dat in 'n paar dagen men slechts een deel van z'n afgeknaagd gebeente zou hebben gevonden.

En zelfs al was er een klompje mannen bij elkaar, en al waren ze gewapend met geweren, dan was 't slapen in het veld niet ver van de Kaapstad in het jaar 1652 geen grapje. Grote vuren moesten in een kring worden aangelegd om de wilde dieren van zich af te houden, en zelfs dit hielp niet altijd.

En zowel des daags als 's nachts waren er nog andere gevaren. Overal liep de wilde, roofzuchtige, en moordlustige Bosjesman rond; bang om zich te vertonen, schoot hij z'n pijl op je af van achter klip en bos. Het was maar 'n kleine pijl, en ver kon hij niet schieten, maar als hij door je kleren drong en een wond maakte, was je een kind des doods. Want de pijl was met zeer

sterk gif besmeerd, zó sterk dat zelfs de olifant of de renoster, als hij op 'n weke plek van z'n lichaam geraakt werd, er niet tegen bestand was.

De Hottentotten waren ook niet altijd te vertrouwen, en ook met hen moest men voorzichtig omgaan.

De mensen die dus in 1652, of zelfs twintig jaren later, een reis ondernamen in het Veld van Zuid-Afrika waren dus aan alle zijden door gevaren bedreigd. En toch is het verbazend, hoe weinigen van de mannen, die deze tochten ondernamen, daarbij omkwamen, vooral als men in aanmerking neemt dat de geweren in die dagen slechte, logge, onhandige wapens waren, die uiterst langzaam konden worden geladen en afgeschoten, en niet veel verder dan 100 treden met hun kogels reikten.

We zullen nu beginnen om jullie te vertellen van die eerste reizen, en wat daarbij plaats vond. De kleine biezonderheden zijn misschien niet presies zò gebeurd als we hierin zullen verhalen, maar de voornamen feiten zijn genomen uit de dagboeken, door die mannen zelf gehouden. Hun geschriften zijn nog te zien te Kaapstad, maar de meeste van die dagboeken zijn nu gedrukt, en we hopen, dat als jullie groter zijn, jullie in de gelegenheid zullen zijn, die zelf te lezen.

HOOFDSTUK IV

Vier Weglopers.

HET was Dinsdag 24 September 1652 en 'n koude, akelige dag op het Kaapse schiereiland. De winter was nog lang niet verdwenen; de wind blies kil uit het Noordwesten, en nu en dan vielen er buien regen.

In het kleine Fort "De Goede Hoop," dat aan het strand van Tafelbaai lag, en waar Jan van Riebeek het bevel voerde, zag het er treurig uit. Koorts, buikloop en scheurbuik hadden bijna de helft van 't kleine troepje mensen op het ziekbed geworpen. Er was bijna geen voedsel meer; men leefde voornamelijk van het vlees en de eieren van pikkewijnen en andere zeevogels, en van harders en andere vissen, die men in de zee ving. De mannen onder van Riebeek, over het algemeen een lastig klompje mensen, klaagden over de schrale kost en gaven luid hun ontevredenheid te kennen.

Hoor maar eens, wat die vier mannen praten, die onder de zuidzijde van de wal van het Fort, hun karig middagmaal gebruiken; elk twee droge harders en een stuk klipharde beschuit.

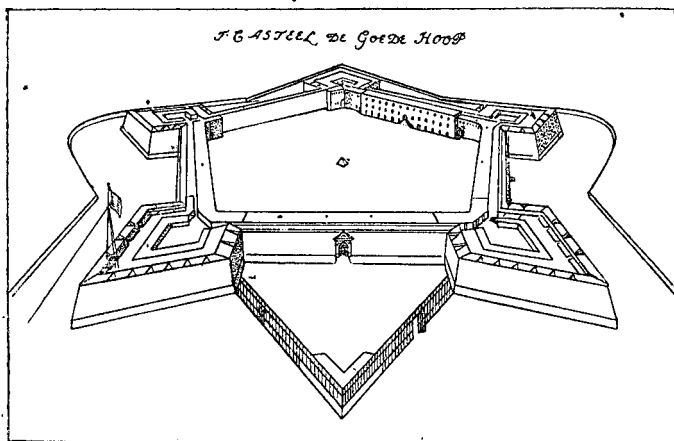
"Ik ben al moe van dit ellendige leven," zegt Jan van Leyden, een soldaat van het garnizoen.

"Werken van de morgen tot de avond, en niets om je hongerige maag te vullen. Ik wou dat ik eruit was."

“Dat wou ik ook wel,” zei Gert van Eltsen, ook een soldaat; “maar hoe en waarheen?”

Jan Blanx, de bootsman van het scheepje, *De Goede Hoop*, dat vlak bij het Fort geankerd lag, keek de sprekers aan.

“Daar is wel raad op,” bromde hij in z’n zware baard, “als jullie maar willen meedoen.”

HET KASTEEL “DE GOEDE HOOP.”

“Wat heb je nou op touw, bootsman?” vroeg de vierde man, die Willem Huijtjens heet, en een matroos op *De Goede Hoop* is.

“Eenvoudig naar Holland teruggaan. Weglopen—drossen—dat is al wat er nodig is,” zeide de bootsman.

“Alsof Holland net achter Tafelberg ligt,” lachte Jan van Leyden.

“Neen, Holland ligt niet daar, maar Mozambiek.”

ligt achter die hoge bergen in de verte, en daar zullen we wel 'n schip vinden om ons naar het Vaderland terug te brengen."

"Maar Mozambiek ligt 'n heel eind van hier," waagde van Eltsen aan te merken.

"Wel, Blanx, als jij het waagt, ga ik mee," riep Jan van Leyden ook.

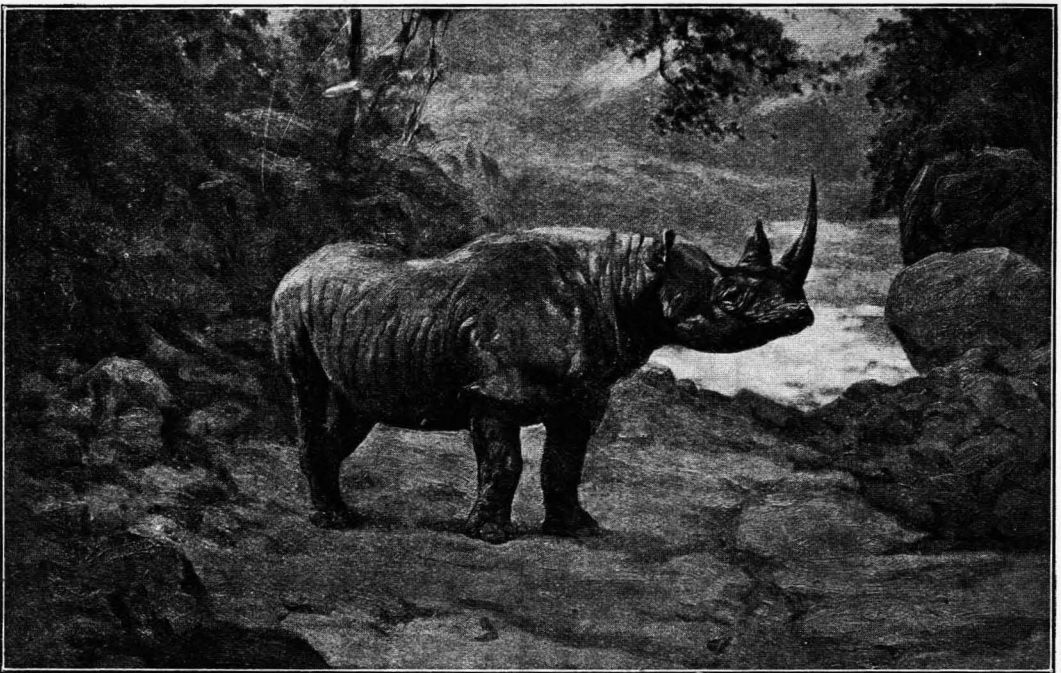
"En ik ook," riepen de twee anderen.

"Goed, dan gaan we nog vannacht," zeide Jan Blanx, die reeds al zijn plannen "achter malkaar" scheen te hebben.

Laat die namiddag bespraken de vier mannen nog eens de zaak en besloten dadelik te handelen.

Er is misschien nooit in Zuid-Afrika een doller plan ontworpen, als door deze vier mannen. Ze moesten werkelijk wanhopig geweest zijn, om zich aan zulk een onderneming te wagen. In een rechte lijn lag Mozambiek omtrent 1500 mijl van de Tafelberg, maar daar ze besloten hadden al langs de kust te houden, moesten ze minstens 2000 mijl afleggen en dat te voet. Maar ze geloofden, dat ze zonder moeite die haven in een maand zouden kunnen bereiken.

Omtrent middernacht verlieten ze werkelijk het Fort, zonder dat iemand het bemerkte. Als voedsel hadden ze 4 beschuiten en wat droge vis meegenomen, die ze natuurlijk gestolen hadden. Hun wapenen bestonden uit 4 korte sabels, 2 pistolen en wat kruit en lood; Jan Blanx droeg een keteltje, dat hij uit 't scheepje genomen had; verder had ieder een vuursteen en wat lont

om vuur te maken. Ook namen ze nog een kameraad mee,—een hond die aan Jan van Leyden behoorde, en die hij niet had willen achterlaten.

Het was pikdonker, doch nu en dan scheen er een ster, zodat ze konden uitmaken welke richting ze moesten volgen. Zover men uit het dagboek kan uitmaken, dat Jan Blanx, de voorman heeft gehouden in een boekje, waarin hij met rood krijt schreef, sloegen ze de richting in naar het tegenwoordige Muizenberg aan de Vals Baai. Reeds de volgende dag hadden ze allerlei ontmoetingen. Ze kwamen eerst twee renosters tegen, en daar deze op hen afkwamen, zetten ze het op een lopen. Zò hard liepen ze dat Jan van Leyden in d'ér haast z'n sabel en z'n hoed verloor en niet durfde teruggaan om die te zoeken. Tegen de avond zag de hond een ijzervarken, en onbekend met dit dier, pakte hij het aan, met 't gevolg dat hij heel wat pennen in z'n lijf kreeg, die met grote moeite uitgehaald werden. Wat later kwamen ze bij 'n riviértje, waarschijnlijk Diep Rivier. Hier wilden ze slapen, maar werden op nieuw gestoord door twee renosters, waarop ze voortliepen, totdat ze aan de zandduinen van het strand kwamen, waar ze gelukkig ongestoord konden rusten.

HOOFDSTUK V

Vier Weglopers (*Vervolg*)

DE vier weglopers zagen bij hun ontwaken de volgende morgen de wateren van Valsbaai voor zich, en Jan Blanx, die enige kennis van de kust van Zuid-Afrika schijnt gehad te hebben en wist waar Kaap Agulhas omtrent moest zijn, besloot de richting daarheen in te slaan. Men hield al langs het strand, wat zeker het verstandigste was, want op die wijze vermeed men de wilde dieren.

. De harders en het beschuit waren tegen deze tijd op, en de weglopers moesten nu zoeken kost te krijgen. Wild was er wel, maar met een pistool of een sabel is het moeilijk om zulk wild in handen te krijgen. De arme kerels waren dus verplicht zich te voeden met schelpdieren en klipkousen, die ze op de rotsen langs het strand vonden, en die ze geroosterd aten.

Het eerste gedeelte van het westelijke strand van Valsbaai is zanderig, en de weglopers konden in het begin heel wat op een dag afleggen, maar toen ze de plek, die we nu Gordon's baai noemen, bereikten, kwamen ze op rotsachtige grond, en werd de weg moeilijk. Daarop kwamen ze aan de steile hoogten van Kaap Hanglip. Reeds vermoeid en zwak wegens gebrek aan behoorlijk, krachtig voedsel, zakte de een na de ander ineem.

Jan van Leyden was de eerste, die zeide dat

hij niet verder kon; een eindje verder gaf Willem Huijtjens het op, en op 30 September bleef ook Gerrit van Eltsen liggen. Jan Blanx was nog vol moed, doch moederziel alleen kon hij ook niet verder. Hij ging dus terug, en toen de vier mannen weer bij elkaar waren, hielden ze raad.

Maar goede raad was duur, en ten laatste besloten ze naar het Fort terug te gaan en zich over te leveren aan de genade van Jan van Riebeek.

Op 3 Oktober kwamen de weglopers aan het strand van Tafelbaai terug en wierpen zich aan de voeten van de Kommandeur. Ze erkenden hun schuld; Jan Blanx en Jan van Leyden zeiden, dat ze de voormannen waren geweest en de twee anderen hadden overreed met ze te gaan.

Kommandeur Jan van Riebeek was een streng man en wilde niets over het hoofd zien. Hij had in de laatste maanden veel last met z'n manschappen gehad, en meende een scherp voorbeeld te moeten stellen.

“Sergeant Petkauw,” zeide de Kommandeur, toen de vier smekelingen een omstandig verhaal van hun tocht hadden gedaan en genade hadden ingeroepen, “Zet die vier mannen apart in de gevangenis en klink ze in de ijzers. We zullen ze later verhoren.”

De Sergeant deed zoals hem bevolen was, en de vier gevangenen werden weggevoerd.

Reeds de 8ste Oktober werden ze verhoord. Ze pleitten schuldig, en de Raad die hun zaak

hoorde, vonniste ze op strenge wijze. Jan van Leyden werd veroordeeld om een kogel te krijgen over z'n hoofd, ten teken dat hij de dood verdiend doch genade had verkregen; daarop zou hij twee jaar als gevangene in ijzers werken. Jan Blanx zou gekielhaald worden en 150 slagen met de kats krijgen; daarna ook twee jaar in ijzers als gevangene moeten werken. Huijtjens en Gerrit van Eltsen werden tot twee jaar gevangenisstraf veroordeeld.

Zò liep de eerste ontdekkingsreis in Zuid-Afrika af. Het was een dolzinnige onderneming en wat ons het meest verwondert, is het feit dat deze vier mannen er in slaagden om levend terug te komen naar het Fort. Slecht gewapend als ze waren, hadden ze gemakkelijk een prooi van de wilde dieren kunnen worden. Maar ze werden op wonderbaarlike wijze gered, om ten slotte een scherpe straf te ondergaan.

Van Huijtjens vernemen we later dat hij wijn stal en op nieuw gestraft werd: Jan van Leyden's naam komt ook later voor; hij wordt geprezen voor z'n goed gedrag, en schijnt een bekeerd man te zijn geworden. Van de twee anderen is verder niets bekend.

HOOFDSTUK VI .

Sergeant Jan van Harwarden

WE hebben jullie in het eerste hoofdstuk van dit boek iets verteld van een oude kaart van Zuid-Afrika en ook 'n prentje daarvan gegeven. Nu had Kommandeur Jan van Riebeek ook zo 'n kaart, die hij dikwels bestudeerde. Hij wilde al te graag het mooie, rijke land Monomotapa vinden en trachten met de inwoners handel te drijven. Maar even als vele anderen, maakte hij de fout om te denken, dat dit land veel nader bij de Kaap lag, dan werkelijk het geval was. Hij besloot dus mensen uit te sturen om het binnenland van Zuid-Afrika te onderzoeken, en tegelijkertijd te zien, of men geen vee van de naburige Hottentotstammen kon kopen. Reeds in 1655 ging 'n ekspeditie naar 't binnenland onder bevel van Korporaal Jan Wintervogel, een man die vele reizen in Zuid-Amerika had gedaan. Hij bereikte Riebeek Kasteel. Een tweede tocht, onder de Fiskaal Gabbema, sloeg een meer oostelijke richting in, ontdekte de Grote Bergrivier en drong door tot voorbij 't tegenwoordige Wellington aan de voet van de eerste grote bergketen, die 't binnenland van Zuid-Afrika van de zeekust scheidt. Men kon echter geen begaanbaar pad door dit steile en ruwe gebergte vinden, en Gabbema ging terug na 'n afwezigheid van 18 dagen.

Van Riebeek was met deze resultaten niet tevreden en besloot 'n grotere ekspedite uit te zenden. Daarvan zullen we nu iets vertellen.

“Sergeant! de Kommandeur laat je roepen,” zei een soldaat, die even vòòr zonsondergang, op 25 Februarie 1658, de wachtkamer van het Fort De Goede Hoop binnentrad.

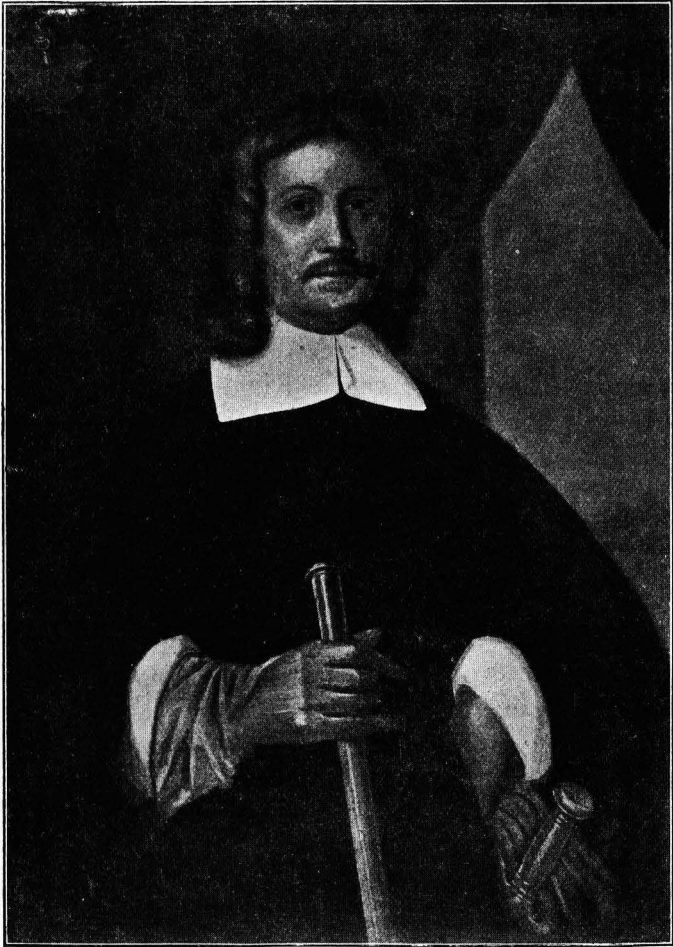
“Wat is 't nou weer?” bromde Sergeant Jan van Harwarden, 'n grote, frisse kerel van over de zes voet, maar van wie de haren reeds grijs waren geworden in dienst van de Staten van Holland. Vandaag had hij de gehele dag gewerkt; 't was 'n gloeiend hete dag geweest; hij was moe en uit z'n humeur. Maar toch trok hij snel het baatje van z'n uniform aan, gespte z'n sabel aan en stapte naar de woning van de Kommandeur; want hij wist bij ondervinding, dat Jan van Riebeek er niet van hield, dat z'n onderhorigen hem lieten wachten. Zodra hij de werkkamer of het kantoor van de Kommandeur binnen trad, stond hij stil en maakte 't militaire saluut, door z'n rechterhand aan de rand van z'n hoed te brengen.

Van Riebeek groette vriendelik terug, keek de Sergeant 'n paar ogenblikken scherp aan en zeide toen:

‘Ik geloof, dat je al heel wat jaren dienst hebt gezien, Sergeant.’

“Om U te dienen, Kommandeur,” antwoordde van Harwarden; “meer dan vijf en twintig jaren.

Ik lag reeds onder Prins Frederik Hendrik voor

VAN RIEBEEK.

Venlo en Maastricht, en ik draag nog 't merk, dat

'n kogel van de Spanjolen voor Venlo in m'n been heeft gemaakt."

"Zou je eens 'n reisje willen maken, Sergeant?"

De ogen van Jan van Harwarden fonkelden. Dat was juist waar hij al lang naar verlangde. Van wachthouden en manschappen drillen was hij al lang moe. Maar toch antwoordde hij bedaard:

"Als Mijnheer de Kommandeur mij op 'n ekspeditie zendt, zal ik mijn plicht weten te doen."

"Ken je die kaart?" vroeg van Riebeek, en hij wees op 'n kaart, die opengeslagen voor hem lag.

De Sergeant trad dichterbij de tafel en keek er naar.

"Dat is de kaart van Afrika, als ik 't wel heb," merkte hij na enige ogenblikken aan.

"Juistement," antwoordde van Riebeek; "en zie je, daar ligt Vigiti Magna, de grote stad van Monomotapa. Dat moet je voor mij gaan zoeken en als je 't vindt, dan krijg je 50 Carolusguldens." *

Van Harwarden keek nog eens naar de kaart. "Maar dat moet aan de andere kant van de grote bergen liggen, die we van Tafelberg kunnen zien," merkte hij aan.

"Ja," antwoordde de Kommandeur, "die bergen moet je over."

De Sergeant trok 'n bedenkelijk gezicht. "Hm!" bromde hij ten laatste, "de Fiskaal kon er geen weg door vinden, en hij is toch 'n knap man."

* Een Carolusgulden was een oud Hollands goudstuk, dat de waarde had van Een Pond Sterling.

“Toon jij dan dat je knapper bent,” zei van Riebeek lachend.

“Ik zal 't proberen, Kommandeur,” was het korte antwoord van Jan van Harwarden.

“Goed,” sprak van Riebeek. “Kies vijftien van je beste soldaten uit en twee van de meest vertrouwbare Hottentotten. Je kunt zes pakossen meenemen, en ik zal de magazijnmeester gelasten om voor provisie te zorgen en ook voor koper en tabak, zodat je ook vee kunt handelen van de Hottentotten, waar je de kans krijgt. Een van de mannen die je meenemen moet is de landmeter Pieter Potter, die 'n kaart moet maken van 't land dat jullie doortrekken. Je verdere geschreven instructies krijg je morgenavond; overmorgen ochtend kan je vertrekken.”

De kommandeur stond van z'n stoel op, en de Sergeant die daaraan begreep dat 't onderhoud geëindigd was, maakte op nieuw 't militaire saluut, wenste z'n bevelhebber “goeie avond” en stapte de kamer uit. Hij was nu in heel wat beter humeur dan 'n half uur te voren.

Toen hij die avond bij z'n woning kwam en het nieuws aan z'n vrouw had meegedeeld, riep Jan van Harwarden z'n Hottentot Gezwind, 'n jongen die hij wist te kunnen vertrouwen.

“Gezwind,” zei de Sergeant, “was jij al ooit o'er daar die hoge bergen?” en hij wees naar 't Noordwesten. Gezwind aarzelde; eindelijk stotterde hij: “Ja-baas-maar-dit-is-al-lang-al-baas.”

“Zal je 't pad nog kennen?” vroeg van Harwarden weer.

“Misschien, baas. Hoe kom vrâ baas so?” zeide de Hottentot.

“Je moet overmorgen met mij en de soldaten samengaan, en ons het pad over die bergen wijzen,” klonk het antwoord.

Gezwind keek z'n baas aan; toen stapte hij weg en mompelde iets in 't Hottentots, dat de Sergeant niet verstaan kon.

“Je kan nog een van 't volk uitzoeken om met je mee te gaan, maar dit moet een jongen zijn, die z'n lijf kan roeren en geen lui aard; hoorje?”

“Ja, baas,” antwoordde de Hottentot, terwijl hij de deur uitstapte.

Die avond had Gezwind een lang gesprek met z'n oude maat, die onder de Hollanders bekend stond als “Klaas Das.” Klaas gaf z'n gewilligheid te kennen om mee te gaan met de ekspeditie, doch er werd afgesproken, dat “die Duitsmannen niet het pad over de berg moesten vinden.”

HOOFDSTUK VII

Sergeant Jan van Harwarden (*Vervolg*)

REEDS vroeg de volgende morgen had de Sergeant z'n manschappen uitgezocht; de beste die hij uit 't Fort kon missen. In de avond ontving hij

al de nodige instrukties van de Kommandeur, mondkost voor drie weken, 660 pond koper, 75 pond tabak en 12 dozijn klei-pijpen, als handels-artikelen ; ook zes geleerde ossen om al dit goed te dragen. Om zeven uur de volgende morgen liet van Harwarden z'n 14 man aantreden met musket en ammunitie ; de Kommandeur inspekteerde ze en sprak ze toe ; daarop bewoog zich de trein met de Sergeant en de Landmeter, Pieter Potter, voorop. Deze laatste had de Fiskaal Abraham Gabbema 't vorige jaar ook vergezeld en was dus al enigszins met de weg en 't land bekend.

Men trok de Zoutrivier over en sloeg de richting in naar de Luipaard of Tigerbergen. De zon was brandend heet ; het veld was dor, en van Harwarden wilde van 't staanspoor af z'n manschappen niet te veel vermoeien. Om halftwaalf reeds liet hij halt houden bij een klompje bossen, waar men 't middagmaal gebruikte. Daarna rustte men enige uren en zette toen de reis voort. 't Was omtrent vijf uur in de namiddag toen de zes pakossen, die vóór liepen en door de twee Hottentotten gedreven werden, plotseling als door de schrik bevangen, omsprongen en als dol terugholden. Met de grootste moeite slaagde men er in ze tot staan te brengen, en toen ontdekte men de oorzaak van de paniek. Vier grote leeuwen sprongen uit het hoge gras en draafden een eindje t'er zijde. Van Harwarden deed dadelik de soldaten hun musketten laden, nam de ossen in het midden van de trek en op die wijze ging men langzaam

voort. Maar de leeuwen wilden niet wijken, en zelfs 'n paar musketschoten op hen afgevuurd, schenen hun geen vrees aan te jagen. Tegen zon-
 onder kwam men bij een riviértje, ten noorden
 van de Tigerbergen, waarschijnlijk de rivier die
 langs 't tegenwoordige dorp Malmesbury loopt,
 en daar sloeg men een kamp op. De manschappen
 werden in wachten gedeeld, een kring van vuren
 gemaakt, en de pakossen binnen de kring te zamen
 gehouden. Rondom brulden de leeuwen een kon-
 sert, dat door merg en been drong, en slapen onmo-
 gelijk maakte. De nacht was akelig genoeg en
 toen 't daglicht werd, was men maar blij dat de
 ossen veilig waren en men geen menselevens te
 bétreuren had.

De volgende zeven dagen gingen voorbij zonder
 enige biezondere merkwaardigheden. Men zag
 enige renosters en veel van allerlei wild, maar
 geen enkele Hottentot. De Bergrivier, die laag
 was, werd gemakkelijk overgetrokken, en men
 bereikte op 5 Maart een plek, die nabij de tegen-
 woordige Vogelvlei moet zijn gelegen. In dit
 droge jaargetijde was de vlei zo goed als droog.

Hier moest Jan van Harwarden halt houden.
 Z'n ossen waren moe en pootzeer en daarbij kwam
 dat een van de soldaten, Gerrit Benckeren, erg
 ziek werd aan dysenterie. De Sergeant wilde de
 man enige dagen laten rusten om te zien of er geen
 verbetering in z'n toestand zou komen.

Maar om geen tijd te verzuimen besloot hij de
 Landmeter Pieter Potter, met drie soldaten verder

te sturen, ten einde te trachten een pas over het gebergte te vinden, en hij gaf hen Gezwind en Klaas Das mede als gidsen.

Op 6 Maart bereikte de landmeter een sterke stroom water, die zich in de Grote Bergrivier stortte, en die wij nu de kleine Bergrivier noemen. Bemerkende dat deze stroom direkt uit 't gebergte kwam, besloot hij die te volgen. De twee Hottentotten deden alsof ze de rivier niet kenden; schoon ze goed wisten, dat de rechte weg om over 't gebergte te komen niet hier was, doch verder noordwaarts.

Al met de loop van de rivier opgaande, kwam Potter ten laatste in een diepe en nauwe kloof aan weerszijden begrensd door hoge, steile, en onbeklimbare bergen. Met de grootste moeite baanden ze zich 'n weg, totdat ze voor een rij kransen kwamen, die slechts door bavianen beklommen konden worden. Maar Pieter Potter was niet de man om zich te laten ontmoedigen. Met z'n soldaten beklom hij een van de naastbij zijnde heuvels, en van hier had hij een uitzicht op het land ten noorden en oosten van de bergen. Het was de tans zo heerlike vallei van Tulbagh, doch in die Februariemaand 1658 was die heet en droog, en geen bloem bedekte het veld. Hoe de landmeter ook keek, geen kraal of spoor van enig menselijk wezen kon hij ontdekken. Teleurgesteld ging hij naar het kamp van Jan van Harwarden terug, en het enige ding dat hem verblijdde was, dat hij een nieuw dier gezien had, namelijk het wilde paard

of de *Zebra*, een dier dat nu bijna uitgeroeid is in ons land.

De zieke man in het kamp was intussen al erger geworden, en de Sergeant besloot de terugtocht te aanvaarden. Tot nogtoe had hij geen enkele Hottentotkraal gezien en geen enkel stuk vee geruild. Daarom zond hij eerst de twee Hottentotten alleen uit om te zien of ze geen kralen van hun landgenoten konden ontdekken, maar ook die poging bleek tergeefs.

Daarop gingen allen terug naar de Grote Berg-rivier en hier vond men 'n Hottentotkraal. De bewoners hiervan vertelden 'n lange storie van een andere Hottentotstam, die niet veraf woonde, en veel vee had, en van Harwarden, begerig om vee in handen te krijgen, zond boodschappers daarheen. Met veel moeite kreeg men dan ook enig vee, maar 't was heel weinig.

De terugtocht werd hervat; de arme Gerrit Benckeren stierf op 13 Maart en vond z'n graf in het eenzame veld. Ook van de andere soldaten werden door dezelfde ziekte aangetast; men kon slechts langzaam voorttrekken, niet meer dan enige mijlen per dag.

Op 19 Maart bereikte men de rivier ten noorden van de Luipaardsberg, waar men de eerste nacht had doorgebracht, en hier sloeg men een kamp op. Een van de manschappen lag zo goed als op sterven. Laat die namiddag zaten al de leden van de ekspeditie met elkander te praten en te roken, toen plotseling 'n leeuw uit het hoge gras sprong,

en een van de soldaten, die vlak naast Jan van Harwarden zat, tegen de grond sloeg, hem daarop bij de arm greep en de arme kerel schudde alsof hij 'n rot was. De andere manschappen sprongen verschrikt op en liepen zo hard weg, als hun benen hen konden dragen. Jan van Harwarden behield echter z'n koelbloedigheid. Eén greep—en de Sergeant stond recht op z'n voeten met z'n musket tegen z'n schouder. Eén stap deed hij voorwaarts, en terwijl hij de tromp van z'n geweer bijna tegen de kop van de leeuw drukte, loste hij het schot. De zware kogel, op zulk 'n korte afstand afgevuurd, drong in de hersenen van het grote dier, dat dood ter aarde viel, half over het lichaam van z'n slachtoffer. Van Harwarden laadde dadelik weer z'n roer, om, als de leeuw nog 'n teken van leven gaf, hem 'n tweede kogel door de kop te jagen; maar de koning van 't veld verroerde zich niet.

De andere manschappen, van hun schrik bekomen, keerden nu weder terug; men rolde 't beest van 't lichaam van de gewonde soldaat, van wie de arm lelik toegetakeld was en sterk bloedde. Zo goed als men kon stilde men 't bloeden en verbond de arm.

Het was 'n dappere daad van de sergeant; zeker niet de eerste die hij verricht had.

De volgende dag legde men 't laatste eindje van de terugweg af, maar niet alvorens men nog een treurige plicht te vervullen had. Nog een van de soldaten was aan buikloop overleden, en ook hij vond z'n graf in 't eenzame veld.

In de avond bereikte de ekspeditie weer het Fort. De man door de leeuw gewond, werd dadelik aan de heelmeeester van het garnizoen toevertrouwd, en deze vond zich verplicht de arm af te zetten. Het vel van de leeuw overhandigde de Sergeant aan de Kommandeur, die het deed opstoppen, waarna de dode Dierekoning de grote zaal van het Fort versierde.

Elf koeien en 45 schapen was alles wat men van de Hottentotten geruild had. Doch niettegenstaande dit was Kommandeur van Riebeek tevreden, want de weg door 't Afrikaanse gebergte was, meende hij, gevonden. 't Zou echter nog heel wat jaren duren voor men gebruik maakte van die weg.

Jan van Harwarden kreeg wel niet de 50 Carolusguldens, maar toch dubbel salaris voor de tijd, waarin hij afwezig was, en nog 'n geschenk bovenop.

Een jaar later leest men in het dagboek van Jan van Riebeek van de dood van de dappere Sergeant Jan van Harwarden.

HOOFDSTUK VIII

Meerhoff's Reizen

KOMMANDEUR VAN RIEBEEK was 'n stijfhoofdige man. Hij had nu eenmaal 't denkbeeld van Vigiti Magna en het land Monomotapa in z'n hoofd en wilde 't niet opgeven.

In November 1660 zond hij Jan Danckaert, een onderofficier, met een ekspeditie uit, speciaal om Monomotapa te vinden en gaf hem met dit doel de meest uitvoerige instructies. Jan Danckaert had bij zich 'n aantal knappe lieden, onder anderen, een zekere Pieter Meerhoff, die assistent heelmeester in het Fort was en ook George Frederikus Wrede, een bekwame Zweed, die de eerste man geweest is, die ons bekend heeft gemaakt met de taal van de Hottentotten. Ongelukkig is veel van z'n werk verloren gegaan, en hebben we nu nog maar 'n klein woordelijstje over.

Jan Danckaert bereikte Monomotapa niet, maar toch deed hij goed werk. Hij vond de weg over het gebergte en ontdekte de Grote Olifantsrivier.

Hoe dat geschiedde zullen we jullie nu eens gaan vertellen. Hij volgde omtrent dezelfde weg als Sergeant van Harwarden vóór hem genomen had, poogde ook te vergeefs langs de kleine Bergrivier door te dringen, doch ging toen verder en bereikte de streek van de Vier en Twintig rivieren, en hier wezen enige Bosjesmannen hem een voetpad over de bergen. Dat voetpad bestaat vandaag nog, en schrijver dezes heeft 't gevolgd. Aangezien 't door een van de mooiste streken van Zuid-Afrika gaat, zullen we een vrij nauwkeurige beschrijving ervan geven. Misschien zijn er onder jullie die wellicht ook eens graag dit paadje willen nagaan; er mogen zelfs enkelen zijn, die 't reeds kennen.

Als je met de trein van de Kaapstad naar Tulbagh Weg gaat, is de laatste statie, die je krijgt, Porterville Weg Statie. Daar zullen we uitstappen, en een van de motor-karren nemen, die dienst doen tussen de statie en het dorpje Porterville. Halfweg komen we aan de plaats Halfmanshof van de heer W. Immelman, en bevinden ons nu in de vallei van de Vier en Twintig rivieren, een der meest vruchtbare streken in Zuid-Afrika, die echter nog lang niet zo bewerkt is als ze behoort te zijn. Men begint er nu echter vruchten, tabak en katoen te kweken, die er goed aarden; want er is geen gebrek aan water. Men noemt 't 24 Rivieren, doch er zijn er maar 15, alle achter elkander, door wit geschilderde houten bruggen overspannen die 'n aardig, en in Zuid-Afrika ongewoon gezicht opleveren. In de winter, als al de rivieren vol zijn, is 't 'n prachtig gezicht. Maar ook 't uitzicht is mooi. Zuid en zuidwest liggen Riebeek Kasteel en Paardeberg, en vooral op heldere dagen is het uitzicht op Riebeek Kasteel zeer mooi, en ziet men de twee dorpjes Riebeek West en Riebeek Kasteel met hun witte huizen tussen de groene bomen genesteld. Wat naderbij aan de oever van de Grote Bergrivier, ligt Honingberg, en meer rechts ziet men Piketberg. In het noordoosten strekt zich 't Olifantsrivier gebergte uit; in het zuidoosten ziet men de bergketen die tot bij Wellington loopt. Maar bijna recht oostelijk ligt de berg van Saron met de zendingstatie Saron, die door afstammelingen van Hottentotten

bewoond wordt. Tussen de berg van Saron en de Olifantsrivier bergen is er een opening, en daarachter verheft zich trots, tot 7700 voet hoogte, een prachtige berg, de Grote Winterhoek, de hoogste berg van de Westelike Kaap Provincie.

Bij Halfmanshof klimmen we uit de motorkar en voorzien ons bij de daar zijnde winkel van de nodige mondkost voor 'n paar dagen; want we moeten nu "voetslaan," en 'n heel eind klimmen, voor we ons doel bereikt hebben. Als we 'n geweer, liefst 'n kogelgeweer, kunnen raaklopen, met wat ammunitie, zoveel te beter, want er is nog heel wat wild, niet alleen op de bergen, maar er lopen ook nog tijgers of luipaarden rond.

We volgen eerst de weg naar Saron, draaien dan links af, en blijven aan de rechter- of zuidzijde van een van de hoofdbronnen van de 24 Rivieren. Een uur lopen brengt ons bij de plaats "De Hoek" van de heer Mattheus Kriel; maar we laten die links liggen en komen aan een grote kloof, die zich aan onze rechterhand uitstrekt van het noorden naar het zuiden. Dit is de zogenaamde Rodezandskloof, waardoor vroeger de grote weg ging naar Rodezand of het Land van Waveren, nu Tulbagh genoemd. Die kloof gaan we tans niet in; maar we mogen jullie terloops vertellen dat die kloof een der prachtigste taferelen van Zuid-Afrika oplevert. Men gaat tussen bergen, die zich duizenden van voeten links en rechts verheffen; men vindt er een aantal grotere en kleine kloven bedekt met zwaar geboomte; ja,

er zijn daar klöven, waarin nog nóoit een blanke man z'n voet heeft gezet, en waarin men niet kan doordringen zonder bijl of zaag. In een van die kloven vond schrijver een geelhoutboom van over de 60 voet, die onder aan 17 voet in omtrek was. Enige der nabijwonende boeren hadden 'n jaar of wat geleden die boom omgekap't, maar men kon hem niet van de plaats vervoeren, en nu ligt die woudreus daar te verrotten.

Zoals gezegd, laten we de Rodezandskloof rechts liggen, gaan nu de rivier door, als die niet te vol is, en komen dan bij de plaats van de heer De Villiers. Hier houdt 't wagenpad op, en begint 't voetpad en 't klimmen; we volgen de noordoever van de 24 Rivier. Vlak voor ons verheft zich de Grote Winterhoek, met krans op krans gestapeld, doorsneden van klöven, de ene er nog woester uitziende dan de andere. In de winter, als hij tot over de helft met sneeuw bedekt is, ziet deze bergkoning er biezonder prachtig uit. Toen Danckaert die berg ontdekte gaf hij hem de naam van Meerhoff's Kasteel; 't zou niet slecht wezen als men die naam behield.

Het voetpad slingert zich al in de nabijheid van de waterstroom, die bruisend en ratelend over de rotsen en klippen snelt. Steilte volgt op steilte; tussen de randen zijn soms vlakten of zachte glooiingen; rechts en links verheffen zich rotsen.

Op één plaats naderen de rotsen elkander tot bijna een honderd voet, en als men die opening zou toemetselen, zou men hier de gelegenheid hebben

voor het mooiste besproeiingsschema van Zuid-Afrika. Men zou honderden van millioenen gallons water hier kunnen opdammen, en het water in pijpen tot bij Moorreesburg kunnen brengen. Doch 't zou natuurlijk heel wat geld kosten.

Nog altijd klimt 't voetpad. Na vier uur hard klimmen bereiken wij de bron van de 24 Rivier, waar 't water uit de rotsen klatert, en spoedig door andere beekjes versterkt wordt. Hier kunnen we rusten, en als 't laat is, zelfs de nacht doorbrengen tussen de grote bossen. Maar schrik niet als je in de nacht 'n tijger niet ver van je hoort brullen. Ze lopen hier nog rond.

De volgende morgen hebben we nog 'n uurtje klimmen langs 't steile voetpad; dan zijn we over de kam en 't voetpad daalt langzaam. Een eindje verder en we komen aan de bron van 'n andere rivier, die van het zuiden naar 't noorden loopt en spoedig 'n flinke stroom vormt. Dat is de grote Olifantsrivier, en Danckaert gaf hem die naam, omdat hij daar een troep van 'n paar honderd van die grote dieren zag.

We zijn overtuigd dat 't paadje dat we hierboven met jullie gevolgd hebben, precies 't zelfde paadje is dat de Boesmans op de morgen van 7 Desember 1660 aan Jan Danckaert wezen. De richting en de bijzonderheden stemmen geheel overeen met het nauwkeurige journaal door Danckaert gehouden. 't Is een van de mooiste, en tevens wildste en meest indrukwekkende natuurtonelen van ons land, en als jullie eens niet

weten hoe 'n vakantie door te brengen, mogen jullie gerust zelf eens dat paadje lopen. Maar ga dan in de Septembervakantie, want dan is de natuur op z'n mooist.

HOOFDSTUK IX

Meerhoff's Reizen (*Vervolg*)

IN het jaar 1661 maakte Pieter Meerhoff 'n tweede reis naar het noorden met een ekspeditie die onder 't bevel stond van Pieter Cruijthoff, terwijl Meerhoff zelf onderbevelhebber of Sekunde was. Het doel van deze tocht was om bekend te raken met 'n grote Hottentotstam in het noorden, de Namaquas genaamd, van wie Kommandeur van Riebeek allerlei wonderlike stories had gehoord. Daar hij meende dat deze Namaquas in direkt verkeer waren met de inwoners van het goudland Monomotapa, wilde hij graag met deze stam in aanraking komen.

De tocht ging langs 'n enigszins andere weg dan de vorige. Men trok door het tegenwoordige distrikt Malmesbury, ging over de Botmanskloof ten zuidoosten van Riebeek Kasteel, en sloeg toen rechtuit de richting in naar Meerhoff's Kasteel.

Meerhoff vond spoedig 't voetpad, en zonder veel moeite bereikte men de Olifantsrivier. Men

ontmoette hier een klompje Bosjesmannen, die te kennen gaven dat de Namaquas de blanken zouden vermoorden, maar Cruijthoff en Meerhoff lieten zich daardoor niet bang maken.

Op de avond van 18 Februarie 1661 zag men de eerste Namaquas op 'n randje zitten, waarop de twee Hottentotten, die bij Meerhoff waren, van schrik wilden doodgaan. Het was bijna donker, en men besloot om tot de volgende dag te wachten ten einde te zien of men ze er niet toe brengen kon om het kamp te bezoeken. Wat er die dag gebeurde, zullen we Meerhoff zelf laten beschrijven; het Oudhollands van z'n dagboek hebben we 'n beetje veranderd, om 't verstaanbaarder te maken.

“ Op de 19de besloten we stil te liggen in de morgen, in de hoop dat ze naar ons toe zouden komen, hetgeen ze dan ook deden. Om 10 uur zagen we ze op dezelfde plek waar ze de vorige avond geweest waren. Ze kwamen toen wat lager de berg af, en we riepen ze toe om nader te komen, daar we hun geen kwaad zouden doen. Toen kwamen ze wat dichterbij, en we riepen ze weer toe, totdat zeven van hen op een musketschot afstand waren, maar de rest tussen de bosjes bleven. Ik stuurde m'n Hottentotten vooruit om ze te ontmoeten. De Namaquas gingen toen aan de ene kant van een vlei zitten en onze Hottentotten aan de andere zijde. Ze schreeuwden elkander toe, maar het duurde lang voor ze nader kwamen. Ten laatste kwamen ze, en ik, Pieter

van Meerhoff, stak toen mijn pijp in mijn mond, en stapte naar hen toe, om te zien of ze iets van tabak wisten. Zodra ik bij hen kwam, stapte een dadelik op mij af, nam de pijp uit mijn mond en begon te roken. Het bleek later dat hij meer dan eens de Kaapse Hottentotten 'n bezoek had gebracht. Ik vergezelde hen naar hun kamp en vroeg hun door middel van Donckeman (een van Meerhoffs Hottentotten, die als tolk dienst deed) of ze kapi-teins waren, omdat ze zo kostbaar gekleed waren. Donckeman vroeg een van hen, die 't slechtst gekleed was, wie van hen de Koning van de Nama-quas was. Hij werd mij aangewezen en was zonder moeite kenbaar, want hij was een man als een reus, veel groter dan Cattibou, de grootste slaaf van de Kompanjie, die bij "De Schuur" werkt. We gaven ze dadelik brood, dat ze met smaak opaten. Nadat ze gegeten hadden, gaf ik ze ieder een gestopte, schone pijp. Ze hadden veel lust om te roken, maar de meesten wisten niet hoe. De koning blies de rook van zich weg, in plaats van die in te halen. Ik nam 4 of 5 malen z'n pijp en deed 't hem voor. Langzamerhand begon hij de slag ervan te krijgen, en nu begonnen ze allen te leren, mannen zowel als vrouwen."

De volgende dag begaven de reizigers zich naar de kraal van de koning, waar ze goed ontvangen werden en de dag doorbrachten. En nu vervolgt het Dagboek :

"Tegen de avond gaf de Koning bevel dat men "triomf zou blazen." Ik stond er bij en het

geschiedde op de volgende wijze. Tussen één en twee honderd mannen vormden een ring of kring; elkeen had een hol riet in z'n hand; sommige rieten waren lang, andere kort; enige dik, andere weer dun. Eén man stond in 't midden met een lange stok en zong; de overigen bliezen toen op hun rieten en dansten, en maakten mooie bewegingen met hun benen. De vrouwen dansten om de kring heen, en het geluid van alles te zamen was alsof men trompetten hoorde blazen. De Koning zat op korte afstand op zijn stoel. Deze stoel is een rond stuk hout, drie of vier vinger dik, en prachtig versierd met kralen, en wordt steeds achter hem aangedragen."

Omtrent de levenswijze en kleding van deze Namaquas vertelt Meerhoff nog 't volgende:

"Waar de koning z'n huis geplaatst heeft, daar slaan ze 'n kamp op, gelijk de Hottentotten aan de Kaap doen. Hun hutten zijn ook met matten overdekt. Drie en zeventig hutten staan in een cirkel. Buitenkant deze kraal zijn er nog drie andere hutten, en de bewoners daarvan bezitten geen vee. Ze zijn de boodschappers, en lopen van kraal naar kraal, waar de Koning ze stuurt. Hun huisraad bestaat uit grote houten schotels of kommen, uit een solied stuk hout uitgehold en met nauwe nekken; ze hebben ook kalebassen die van 20 tot 30 bottels melk kunnen bevatten, en die in hun land groeien. Ze bewaren daarin hun melk, en ze karnen die in ander vaatwerk.

De naam van de Koning is Akembie, en hij

is omtrent 60 of 70 jaar oud ; als hij spreekt doet hij dit met zeer bedaarde woorden. Hun kleding bestaat uit zeer fraaibereide vellen van tijgers, luipers en dasjes ; ze zijn uitmuntend bereid en prachtig versierd met koperen kralen. Hun hoofdhaar lijkt op dat van de Hottentotten aan de Kaap, doch sommigen hebben lokken, zolang als die van ons ; ze draaien koperen kralen in hun haar, die het gehele hoofd bedekken. Om hun hals dragen ze ketens, 15 of 16 malen omgewonden. Velen dragen ronde koperen platen aan deze ketens. Op hun armen dragen ze koperen en ijzeren ringen en om hun midden ketens van koperen en ijzeren kralen, dertig of veertig maal omgewonden. Aan hun benen dragen ze gevouwen vellen, met kralen versierd. De kraal bestaat uit 300 goed gebouwde mannen en 400 vrouwen en kinderen. Ze leven voornamelijk van hun vee en bezitten 4000 beesten en ten minste 3000 schapen.”

Tot zover Meerhoff's belangrijk verhaal. Hij bleef in de kraal van Koning Akembie tot 22 Februarie en sloeg toen de terugweg in. Op 10 Maart was de ekspeditie weer in 't Fort terug.

Later ging Meerhoff weer een reisje naar de Namaquas doen ; doch dezen waren tengevolge van de droogte noordwaarts getrokken, en men kon ze niet vinden, schoon men heel wat verder ging dan bij de vorige gelegenheid. Twee andere ekspedities, met 'tzelfde doel door van Riebeek uitgezonden slaagden niet beter.

Toen van Riebeek in 1662 uit de Kaap vertrok,

was Monomotapa nog even onbekend, als toen hij in 1652 hier landde. Het zou nog twee honderd jaren duren voor men achter de waarheid van dit raadsel kwam. En toen werd bevonden dat Monomotapa niet een land was, maar “Heer van de Berg” betekende, en de titel was van de Koning van een machtige volkstam, die eenmaal gevestigd was in het tegenwoordige Matabele- en Mashonaland. Later hopen we jullie nog iets van dat land te vertellen.

Pieter Meerhoff leefde nog een aantal jaren. Hij was echter dom genoeg om te trouwen met een Hottentot-meid, Eva genaamd, die opgevoed was in het huis van Kommandeur Jan van Riebeek, en die nogal de “eerbare jonkvrouw Eva” wordt genoemd in het Dagboek van die Kommandeur. Eva draaide echter slecht uit, en Meerhoff stierf van verdriet op Robbeneiland. Dat neemt echter niet weg dat Meerhoff een flinke reiziger was, die van alle dingen goed notitie nam en een mooi dagboek kon houden.

HOOFDSTUK X

Een Goeverneur op Reis

TEGENWOORDIG is het gemakkelijk voor onze Goeverneur-Generaal om op reis te gaan. Zijn Ekcellentie stapt slechts in z'n spoorwagen en